

«جمعیت‌شناسی نیروی کار: تمایلات شغلی نسل‌ها در ایران»

بر اساس نتایج طرح نیروی کار سال‌های ۱۳۸۵، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵»

(علی اکبر محزون - کارشناس ارشد جمعیت‌شناسی و سرپرست دفتر جمعیت، نیروی کار و سرشماری مرکز آمار ایران)

در طول زمان، دلایل متعددی از جمله فضای حاکم بر کسب و کار که دسترسی به برخی شغل‌ها را تسهیل یا برخی دیگر را دشوارتر می‌نماید و همچنین پیشرفت‌ها و تحولات توسعه‌ای که منجر به کم سو شدن و حتی از بین رفتن برخی شغل‌ها یا ایجاد شغل‌های نوظهور می‌گردد، تغییراتی را در سهم هر یک از گروه‌های عمده شغلی و فعالیت‌های اقتصادی در جامعه به وجود می‌آورد. اما در این میان، برخی از دلایل نیز مربوط به تمایل و ذائقه شغلی است و انتخابی که افراد برای شغل و طریقه معیشت خود انجام می‌دهند و بنابر این لازم است روند تأثیرگذاری این دسته از دلایل در طول زمان، در پیش‌بینی‌ها و سیاست‌گذاری‌های حوزه اشتغال مورد توجه جدی قرار گیرد.

بر همین اساس، انتظار می‌رود نسل‌های مختلف که تحت شرایط محیطی و آموزشی ویژه دوران حیات خود قرار می‌گیرند، در انتخاب شغل خود به گونه‌ای متفاوت رفتار نمایند که روند تأثیر آن در آمارهای نیروهای کار کشور مشهود باشد. برای این منظور، سهم هر یک از گروه‌های عمده شغلی و گروه‌های عمده فعالیت اقتصادی در میان نسل متولدین نیمه‌های اول و دوم دهه‌های ۱۳۴۰، ۱۳۵۰، ۱۳۶۰ و بعضاً دهه ۱۳۷۰ به تفکیک کل، مرد و زن بررسی و روند تغییرات در طی نسل‌ها مورد سنجش قرار گرفته که در این خصوص به ترتیب از طبقه‌بندی استاندارد مشاغل (ISCO) و طبقه‌بندی استاندارد فعالیت‌های اقتصادی (ISIC) که در نتایج طرح به کار رفته، استفاده شده است. همچنین در راستای افزایش سطح اطمینان از نتایج حاصله، شاخص‌های هر نسل برای نتایج طرح نیروی کار مرکز آمار ایران در سه مقطع ۱۳۸۵، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ مورد بررسی قرار گرفت تا از غیرتصادفی بودن نتایج حاصله اطمینان کافی حاصل گردد که نسل متولدین هر دهه طبق گروه‌های سنی مندرج در نتایج هر طرح، در جدول زیر قابل دسترسی می‌باشد. همانطور که در جدول ملاحظه می‌شود، در جدول‌ها و نمودارهایی که در این تحلیل ارائه می‌شوند هر نسل با رنگ ثابتی مشخص شده تا در نمودارها بهتر بتواند مورد بررسی قرار گیرد. لازم به ذکر است گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ ساله‌های هر مقطع به دلیل اینکه به تازگی وارد بازار کار شده‌اند، مبنای قضاوت جدی برای این تحلیل قرار نگرفته‌اند، اما برای کامل بودن تحلیل، با طرح رنگ (Ptern) متفاوت در نمودارها مشخص شده‌اند.

طرح نیروی کار ۱۳۹۵	طرح نیروی کار ۱۳۹۰	طرح نیروی کار ۱۳۸۵	
۵۰ تا ۵۴ ساله	۴۵ تا ۴۹ ساله	۴۰ تا ۴۴ ساله	نسل متولدین نیمه اول دهه ۱۳۴۰
۴۵ تا ۴۹ ساله	۴۰ تا ۴۴ ساله	۳۵ تا ۳۹ ساله	نسل متولدین نیمه دوم دهه ۱۳۴۰
۴۰ تا ۴۴ ساله	۳۵ تا ۳۹ ساله	۳۰ تا ۳۴ ساله	نسل متولدین نیمه اول دهه ۱۳۵۰
۳۵ تا ۳۹ ساله	۳۰ تا ۳۴ ساله	۲۵ تا ۲۹ ساله	نسل متولدین نیمه دوم دهه ۱۳۵۰
۳۰ تا ۳۴ ساله	۲۵ تا ۲۹ ساله	۲۰ تا ۲۴ ساله	نسل متولدین نیمه اول دهه ۱۳۶۰
۲۵ تا ۲۹ ساله	۲۰ تا ۲۴ ساله	(۱۵ تا ۱۹ ساله)	نسل متولدین نیمه دوم دهه ۱۳۶۰
۲۰ تا ۲۴ ساله	(۱۵ تا ۱۹ ساله)	-	نسل متولدین نیمه اول دهه ۱۳۷۰
(۱۵ تا ۱۹ ساله)	-	-	نسل متولدین نیمه دوم دهه ۱۳۷۰

نتایج بررسی تغییرات سهم گروه‌های عمده شغلی در طی نسل‌های مختلف:

همانطور که در نمودار زیر ملاحظه می‌شود، بر اساس نتایج طرح نیروی کار ۱۳۹۵ سهم گروه عمده شغلی «قانونگذاران، مقامات عالی‌رتبه و مدیران» هم برای کل مردان و زنان و هم به طور جداگانه برای مردان و زنان تقریباً طی تمامی نسل‌ها از روند کاهشی برخوردار بوده است. طبیعتاً اقتضای سن و تجربه و سوابق کاری بیشتر برای تصدی اینگونه مشاغل، باعث گردیده که این روند برای نسل‌های مختلف به اینصورت شکل بگیرد؛ هر چند وجود نسل‌های مسن‌تر در این تحلیل می‌توانست طبیعت این روند را بهتر نمایان سازد.

روند تغییرات سهم گروه شغلی «متخصصان» نشان می‌دهد پس از افزایش کوتاه‌مدت برای متولدین دهه ۱۳۴۰، سهم این گروه از روند کاهشی برخوردار گردیده که برای کل مردان و زنان نسل نیمه اول دهه ۱۳۵۰ از رقم ۱۳,۲ درصد به ۴,۸ درصد کاهش یافته است. در این خصوص با وجود روند مشابه برای گروه‌های جداگانه مردان و زنان، تفاوت قابل توجهی در سهم هر یک وجود دارد که نشان می‌دهد برای مردان نسل نیمه اول دهه ۱۳۵۰ تا نیمه اول دهه ۱۳۷۰ از ۸,۸ به ۲,۵ درصد و برای زنان همین نسل‌ها از ۳۱,۴ به ۱۷,۶ درصد کاهش یافته است؛ یعنی با وجود روند کاهشی، همواره این سهم در بین زنان از سهم این گروه شغلی در بین مردان به مراتب بیشتر بوده است.

در خصوص سهم دو گروه شغلی «تکنسین‌ها و دستیاران» و همچنین «کارمندان امور اداری و دفتری»، روندی افزایشی تا نسل نیمه دوم متولدین دهه ۱۳۶۰ مشاهده می‌شود که آمارهای نشان می‌دهد این روند افزایشی در هر دو گروه شغلی، اساساً متأثر از روند افزایشی سهم این گروه شغلی در بین زنان بوده است. در واقع، سهم گروه شغلی «تکنسین‌ها و دستیاران» برای نسل زنان متولد نیمه اول دهه ۱۳۴۰ تا نیمه دوم دهه ۱۳۶۰ از ۳,۷ به ۱۱,۰ درصد و سهم گروه شغلی «کارمندان امور اداری و دفتری» برای همین زنان نسل‌ها از ۳,۹ به ۱۲,۷ درصد افزایش یافته است.

سهم گروه شغلی «کارکنان خدماتی و فروشندگان فروشگاه‌ها و بازارها» با دوره کاهشی مختصری برای متولدین دهه ۱۳۴۰، با روندی افزایشی از نسل متولدین نیمه اول دهه ۱۳۵۰ تا نیمه اول دهه ۱۳۷۰ از ۱۱,۴ درصد به ۱۶,۵ درصد افزایش یافته که این روند به طور جداگانه برای مردان و زنان نیز مشابه همین روند بوده است.

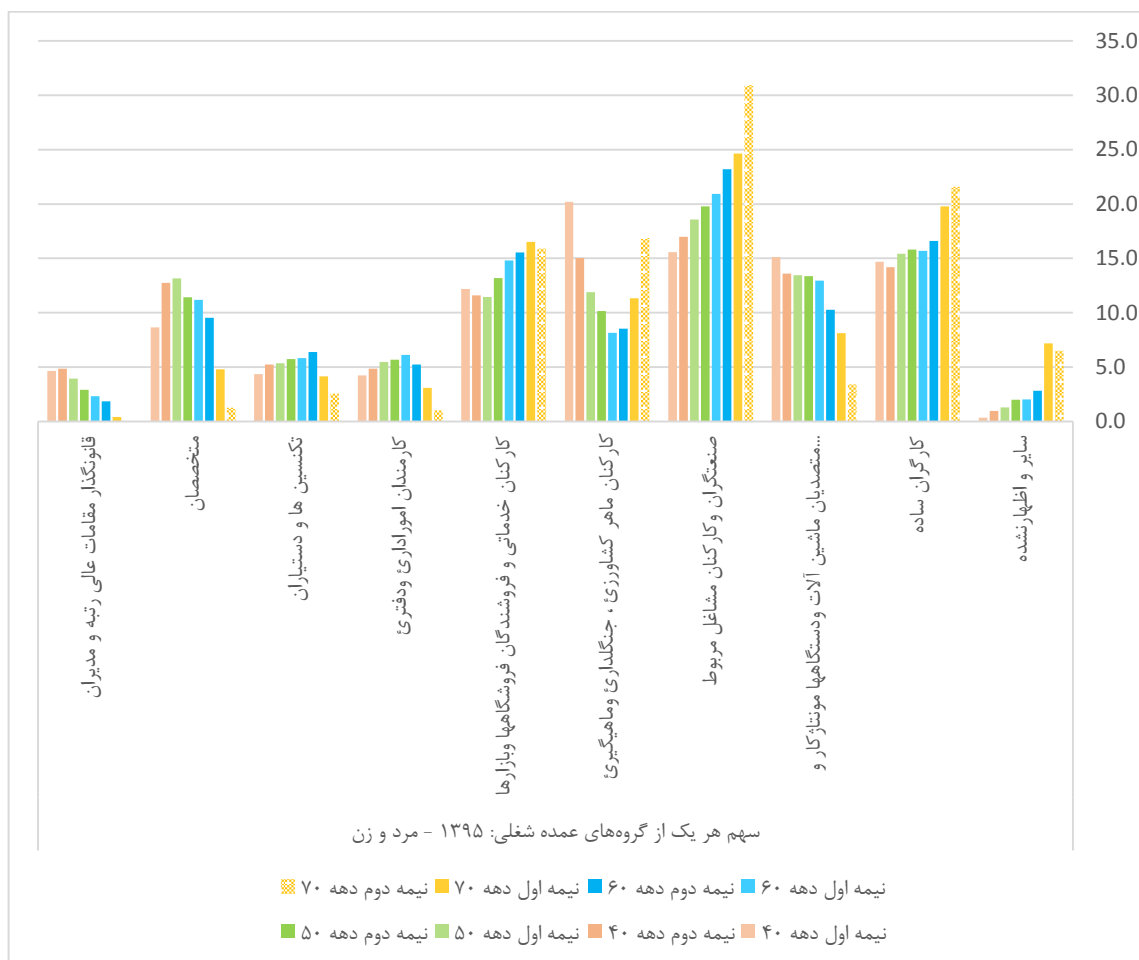
سهم مشاغل مربوط به «کارکنان ماهر کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری» ابتدا برای کل مردان و زنان نسل متولدین دهه ۱۳۴۰ تا دهه ۱۳۵۰ با روندی کاهشی، از ۲۰,۲ درصد به ۱۰,۱ درصد رسیده و سپس از نسل نیمه اول دهه ۱۳۶۰ تا نیمه اول دهه ۱۳۷۰ از ۸,۲ درصد به ۱۱,۳ درصد افزایش یافته است که مشابه همین روند به طور جداگانه برای مردان و زنان رخ داده است.

سهم گروه شغلی «صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط» در طی تمامی نسل‌ها و عمدتاً برای مردان از یک روند همواره افزایشی برخوردار بوده که برای کل مردان و زنان از ۱۵,۶ به ۲۴,۶ درصد و در بین خود مردان از ۱۵,۰ به ۲۴,۰ درصد تا نسل متولدین نیمه اول دهه ۱۳۷۰ افزایش یافته است.

سهم مشاغل مربوط به «متصدیان ماشین‌آلات و دستگاه‌ها، مونتاژکار و ...» اساساً برای مردان و به ویژه از نسل نیمه دوم دهه ۱۳۶۰ به بعد، رو به کاهش به طوری که برای نسل‌های نیمه دوم دهه ۱۳۴۰ تا متولدین نیمه اول دهه ۱۳۶۰ نوسانات جزئی بین ۱۳,۰ تا ۱۳,۶ درصد و سپس برای نسل‌های نیمه دوم دهه ۱۳۶۰ و نیمه اول دهه ۱۳۷۰ به ترتیب به رقم ۱۰,۳ و ۸,۱ درصد کاهش یافته است.

سهم مشاغلی با عنوان «کارگران ساده» برای کل مردان و زنان و طی نسل‌های مختلف غالباً از روندی افزایشی پیروی نموده، اما به طور جداگانه برای مردان و زنان عکس یکدیگر بوده است. این سهم برای مردان متولد دهه ۱۳۴۰ تا نیمه اول دهه ۱۳۷۰ از ۱۵,۴ به ۲۲,۲ درصد افزایش یافته و در مقابل، برای زنان از ۱۱,۱ به ۴,۳ درصد برای متولدین نیمه دوم دهه ۱۳۶۰ کاهش یافته است.

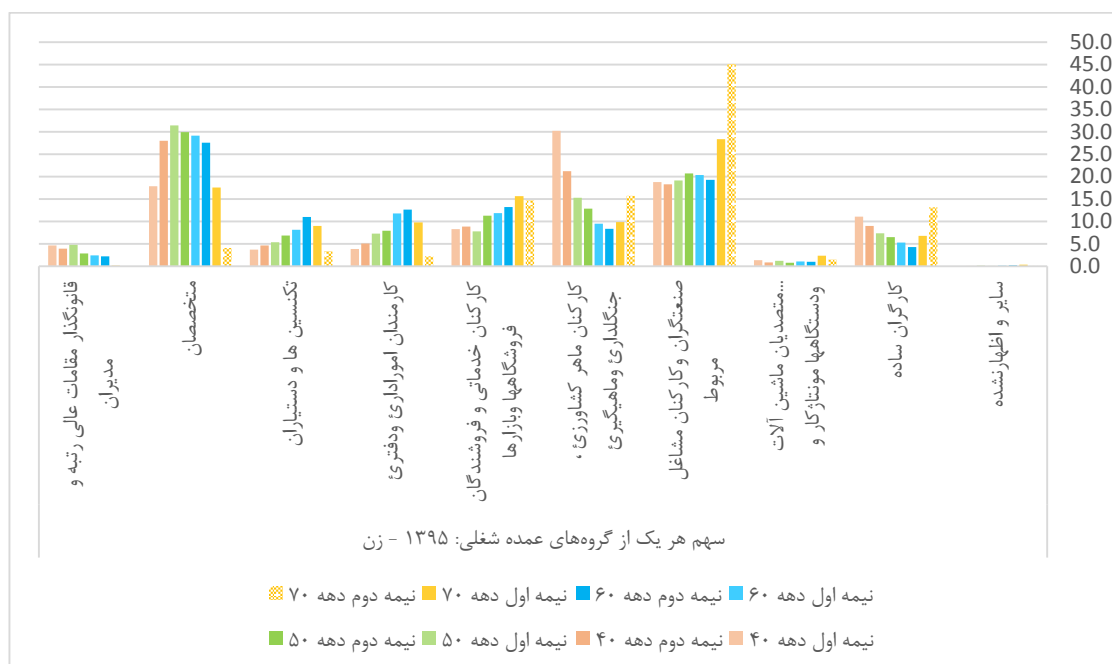
نمودار ۱- تغییرات سهم گروه‌های عمده شغلی در هر یک از نسل‌های متولدین دهه ۱۳۴۰، ۱۳۵۰، ۱۳۶۰ و ۱۳۷۰

نمودار ۱-۱- تغییرات سهم گروه‌های عمده شغلی در هر یک از نسل‌های مردان متولد دهه ۱۳۴۰، ۱۳۵۰، ۱۳۶۰ و ۱۳۷۰

نمودار ۱-۲- تغییرات سهم گروه‌های عمده شغلی در هر یک از نسل‌های زنان متولد دهه ۱۳۴۰، ۱۳۵۰، ۱۳۶۰ و ۱۳۷۰

نتایج بررسی تغییرات سهم گروه‌های عمده فعالیت اقتصادی در طی نسل‌های مختلف:

همانطور که در نمودار زیر ملاحظه می‌شود، بر اساس نتایج طرح نیروی کار ۱۳۹۵ سهم فعالیت «کشاورزی، شکار و جنگلداری» در بین نسل‌های متولدین دهه ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ برای کل مردان و زنان از رقم ۲۲,۸ درصد به ۱۳,۰ درصد روند کاهشی داشته، اما این سهم از نسل متولدین دهه ۱۳۶۰ تا متولدین نیمه اول دهه ۱۳۷۰، از رقم ۱۱,۱ درصد تا ۱۶,۲ درصد رو به افزایش بوده است. روند تغییرات این شاخص به طور جداگانه برای مردان و زنان نیز روندی مشابه بوده به گونه‌ای که کاهش در نسل‌های اولیه و سپس افزایش در نسل‌های بعدی را در فعالیت «کشاورزی، شکار و جنگلداری» نشان می‌دهد.

سهم فعالیت «صنعت (ساخت)» در طی تمامی نسل‌ها هم برای کل مردان و زنان و هم به طور جداگانه برای هر یک از گروه‌های مردان و زنان، روندی افزایشی بوده و از ۱۲,۳ درصد برای کل مردان و زنان متولد نیمه اول دهه ۱۳۴۰ به رقم ۱۹,۳ درصد برای نسل نیمه اول دهه ۱۳۷۰ افزایش یافته است.

سهام فعالیت‌های مربوط به «ساختمان» نیز در طی تمامی نسل‌ها برای کل مردان و زنان و اساساً برای مردان از روندی افزایشی برخوردار بوده و از ۱۱,۱ درصد در نسل نیمه اول دهه ۱۳۴۰ به ۱۷,۰ درصد برای نسل نیمه اول دهه ۱۳۷۰ رسیده است.

سهام گروه فعالیت‌های «عمده‌فروشی، خرده‌فروشی و تعمیر وسایل نقلیه» با وجود روند کاهشی مختصر تا نسل نیمه اول دهه ۱۳۵۰، از رقم ۱۲,۸ درصد برای این نسل به ۱۹,۴ درصد برای متولدین نیمه اول دهه ۱۳۷۰ افزایش یافته است. این سهم به طور جداگانه برای مردان و زنان نیز روندی مشابه داشته با این تفاوت که سهم مردان نسل نیمه اول دهه ۱۳۷۰ با رقم ۲۰,۸ درصد تقریباً دو برابر سهم زنان همین نسل با رقم حدود ۱۱,۴ درصد است.

در مقابل روندهای معمولاً افزایشی سهم فعالیت‌های فوق، سهم گروه فعالیت‌های «حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات» برای کل مردان و زنان از ۱۴,۱ درصد در بین متولدین نیمه اول دهه ۱۳۴۰ با روندی همواره کاهشی به ۵,۹ درصد در متولدین نیمه اول دهه ۱۳۷۰ رسیده که این کاهش اساساً مربوط به مردان نسل‌های مختلف بوده است.

سهام فعالیت «آموزش» نیز با وجود روند افزایشی کوتاه مدت در نسل دهه ۱۳۴۰، از ۱۰,۴ درصد در بین متولدین نیمه اول دهه ۱۳۵۰ به ۳,۲ درصد در بین متولدین نیمه اول دهه ۱۳۷۰ کاهش یافته است. آمار همین نسل‌های نیمه اول دهه ۱۳۵۰ تا نیمه اول دهه ۱۳۷۰ نشان می‌دهد سهم فعالیت «آموزش» برای مردان از رقم ۶,۵ به ۰,۸ درصد و برای زنان از ۲۹,۷ به ۸,۷ درصد کاهش یافته است.

جدول ۱- تغییرات سهم گروه‌های عمده شغلی در هر یک از نسل‌های متولدین دهه ۱۳۴۰، ۱۳۵۰، ۱۳۶۰ و ۱۳۷۰

سایر و اظهار نشده	کارگران ساده	متصدیان ماشین آلات و دستگاه‌ها، مونتازکار و ...	صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط	کارکنان ماهر کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری	کارکنان خدماتی و فروشندگان فروشگاه‌ها و بازارها	کارمندان امور اداری و دفتری	تکنسین‌ها و دستیاران	متخصصان	قانونگذاران، مقامات عالی رتبه و مدیران	کل	گروه‌های عمده شغلی
											نسل‌ها
۰,۴	۱۴,۷	۱۵,۱	۱۵,۶	۲۰,۲	۱۲,۲	۴,۲	۴,۴	۸,۷	۴,۶	۱۰۰,۰	نیمه اول دهه ۴۰
۰,۹	۱۴,۲	۱۳,۶	۱۷,۰	۱۵,۰	۱۱,۶	۴,۸	۵,۲	۱۲,۷	۴,۸	۱۰۰,۰	نیمه دوم دهه ۴۰
۱,۳	۱۵,۴	۱۳,۵	۱۸,۶	۱۱,۹	۱۱,۴	۵,۵	۵,۳	۱۳,۲	۳,۹	۱۰۰,۰	نیمه اول دهه ۵۰
۲,۰	۱۵,۸	۱۳,۴	۱۹,۸	۱۰,۱	۱۳,۲	۵,۷	۵,۷	۱۱,۴	۲,۹	۱۰۰,۰	نیمه دوم دهه ۵۰
۲,۰	۱۵,۷	۱۳,۰	۲۰,۹	۸,۲	۱۴,۸	۶,۱	۵,۸	۱۱,۲	۲,۳	۱۰۰,۰	نیمه اول دهه ۶۰
۲,۸	۱۶,۶	۱۰,۳	۲۳,۲	۸,۵	۱۵,۶	۵,۲	۶,۴	۹,۵	۱,۹	۱۰۰,۰	نیمه دوم دهه ۶۰
۷,۲	۱۹,۸	۸,۱	۲۴,۶	۱۱,۳	۱۶,۵	۳,۱	۴,۲	۴,۸	۰,۴	۱۰۰,۰	نیمه اول دهه ۷۰
۶,۵	۲۱,۶	۳,۴	۳۰,۹	۱۶,۹	۱۵,۹	۱,۰	۲,۵	۱,۲	۰,۰	۱۰۰,۰	نیمه دوم دهه ۷۰

جدول ۱- تغییرات سهم گروه‌های عمده فعالیت اقتصادی در هر یک از نسل‌های متولدین دهه ۱۳۴۰، ۱۳۵۰، ۱۳۶۰ و ۱۳۷۰

نیمه اول دهه ۴۰	نیمه دوم دهه ۴۰	نیمه اول دهه ۵۰	نیمه دوم دهه ۵۰	نیمه اول دهه ۶۰	نیمه دوم دهه ۶۰	نیمه اول دهه ۷۰	نیمه دوم دهه ۷۰	نسل‌ها
۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	کل
۲۲,۸	۱۷,۶	۱۴,۷	۱۳,۰	۱۱,۱	۱۱,۹	۱۶,۲	۲۴,۸	کشاورزی، شکار و جنگلداری
۰,۳	۰,۴	۰,۳	۰,۴	۰,۴	۰,۳	۰,۳	۰,۴	ماهیگیری
۰,۹	۰,۷	۰,۷	۰,۸	۱,۰	۰,۶	۰,۳	۰,۰	استخراج معدن
۱۲,۳	۱۴,۴	۱۷,۱	۱۹,۰	۱۹,۳	۱۹,۵	۱۹,۳	۲۱,۱	صنعت (ساخت)
۱,۳	۱,۴	۱,۳	۱,۴	۱,۴	۱,۱	۰,۶	۰,۳	تامین برق، گاز و آب
۱۱,۱	۱۱,۴	۱۲,۲	۱۳,۲	۱۴,۴	۱۶,۳	۱۷,۰	۱۴,۲	ساختمان
۱۴,۹	۱۳,۱	۱۲,۸	۱۳,۶	۱۶,۳	۱۸,۶	۱۹,۴	۲۱,۵	عمده فروشی خرده فروشی تعمیر وسایل نقلیه
۱,۲	۱,۱	۱,۱	۱,۱	۱,۶	۱,۶	۲,۴	۲,۹	هتل و رستوران
۱۴,۱	۱۱,۷	۱۱,۷	۱۱,۵	۱۱,۳	۹,۰	۵,۹	۱,۹	حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات
۱,۴	۱,۵	۱,۹	۲,۰	۱,۸	۱,۳	۰,۴	۰,۱	واسطه‌گری‌های مالی
۲,۷	۳,۰	۲,۷	۳,۴	۳,۶	۳,۶	۱,۹	۰,۹	مستغلات، اجاره و فعالیتهای کار و کسب
۵,۳	۷,۲	۷,۱	۷,۳	۶,۳	۵,۸	۸,۶	۷,۰	اداره امور عمومی، دفاع و تامین اجتماعی
۶,۹	۱۰,۲	۱۰,۴	۶,۵	۴,۹	۳,۲	۲,۰	۰,۷	آموزش

۲,۴	۳,۶	۳,۴	۳,۴	۲,۸	۳,۷	۲,۳	۰,۵	بهداشت و مددکاری اجتماعی
۲,۱	۲,۵	۲,۵	۳,۰	۳,۳	۳,۲	۳,۱	۳,۴	سایر فعالیتهای خدمات عمومی، اجتماعی
۰,۴	۰,۲	۰,۳	۰,۲	۰,۳	۰,۱	۰,۳	۰,۳	خانوارهای معمولی دارای مستخدم
۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	سازمانها و هیأت‌های برون مرزی
۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	دفاتر و ادارات مرکزی
۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	فعالیتهای نامشخص و اظهار نشده